

A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÚJ ENSZ-PROGRAMJA

dr. Faragó Tibor, c. egyetemi tanár, Tibor_Farago@t-online.hu

A 2015 utáni nemzetközi fejlesztési együttműködés programjának tervezési és a nemzetközi fenntartható fejlődési együttműködés kapcsán a fenntartható fejlődés egyetemes céljainak előkészítési folyamata lezárult és az immár egységes programot a 2015. szeptember 25-27. közötti ENSZ-csúcstalálkozó keretében fogadják el. Az új program alapját a Fenntartható Fejlődési Célok alkotják, amelyek egyrészt a nemzetközi közösség közös teendői mellett – azokkal összhangban – minden ország számára a fenntartható fejlődésük érdekében megvalósítandó feladatokat jelentenek, másrészt ezekhez kapcsolódóan jelzik azt, hogy milyen területeken fontos a fenntartható fejlődési feladataik megoldásában a kevésbé fejlett országok támogatása.

A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI ÉS FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A nemzetközi fejlesztési együttműködés erősítése az ENSZ alapítása óta a szervezet egyik alapvető célkitűzése és tevékenységi területe. Az *ENSZ Alapokmánya* szerint a szervezet „elő fogja mozdítani (..) a gazdasági és szociális haladás és fejlődés feltételeit” [UN, 1945]. A legszegényebb országokban az életszínvonal javításának szükségességét a nemzetközi biztonság erősítésének szempontjából is kulcskérdésnek tekintették és már 1948–1949 folyamán az ENSZ-ben olyan határozatokat fogadtak el, amelyek ezen országokban mindenekelőtt a gazdasági fejlesztésük nemzetközi támogatását célozták. 1960-tól kezdődően [UN, 1961] egy-egy évtizedre e fejlődő országok megsegítésére „*ENSZ Fejlesztési Évtized*” elnevezéssel meglehetősen korlátozott eredményekkel záruló nemzetközi fejlesztési programok készültek [Simai, 2005; Faragó, 2013]. Egyetemes emberi jogi szempontból fontos fejlemény volt, amikor harmadik generációs emberi jogként – a fejlesztési együttműködés egyfajta etikai alapjaként – *a fejlődésre való jog* is elismerést nyert [UN, 1986].

A koncepció lényeges változását jelentette a 2000-2015 közötti időszakra elfogadott program, amelynek középpontjában a *Millenniumi Fejlesztési Célok*¹ álltak [UN, 2000; Gömbös, 2008], s amelynek elsődleges célkitűzése *a szegénységben élő és az éhezéstől szenvedő népesség arányának számottevő csökkentése* volt. E nemzetközi fejlesztési együttműködési folyamatban a végrehajtás meghatározó eszközének a fejlesztések pénzügyi támogatását tekintették, beleértve mindenekelőtt a nemzetközi forrásokból – azaz elsősorban a fejlett országoktól – származó támogatást. Mivel a korábbi politikai ígéretekől messze elmaradt e támogatások mértéke, s a fejlődők erősen kritizálták azok tervezhetőségét, felhasználásának módját, ezért egy 1997. évi ENSZ-határozat alapján egy külön egyeztetési fórum keretében foglalkoztak e támogatásokkal és ennek eredményeképpen 2002-től létrejött a „*Fejlesztések Támogatása*”² elnevezésű nemzetközi mechanizmus az abban az évben a

¹ Millennium Development Goals (MDGs)

² Financing for Development (FFD)

mexikói Monterrey-ben elfogadott egyetértési nyilatkozat alapján [FfD, 2002; Paragi et al., 2007].

Az 1970-es évektől kezdődően egy másik együttműködési folyamat keretében *a fejlesztések nemzetközi jelentőségű környezeti vetületei* álltak a figyelem középpontjában. Ennek fő célja az országhatárokon áttérjedő növekvő mértékű környezetszennyezésből és a természeti erőforrások gyorsuló ütemű kiaknázásából fakadó problémák mérséklésére való törekvések megerősítése lett. Az 1992-ben elfogadott, „*Feladatok a 21. századra*” elnevezésű ENSZ-program a sokasodó környezeti problémákat már nem önmagukban és különösen nem utólag („csővégi” eljárásokkal) megoldható ügyekként tárgyalta, hanem azok társadalmi-gazdasági összefüggéseivel együtt, s átfogó megoldásként a *fenntartható fejlődés* koncepciójának alkalmazását ajánlotta [A-21, 1992].

A szigorúbb fenntarthatósági kritériumok alapján, illetve a végrehajtásának már kezdeti súlyos hiányosságai miatt e programot is (jogosan) számos kritika érte, de ezzel együtt is e program koncepcióját, átfogó jellegét történelmi jelentőségűnek lehet tekinteni. E nemzetközi fenntartható fejlődési együttműködési folyamat fontos állomását jelentette a „Johannesburgi Végrehajtás Terv”-et elfogadó 2002. évi csúcstalálkozó [WSSD, 2002], majd a 2012. évi Fenntartható Fejlődési ENSZ-konferencia [UNCSD, 2012], mely utóbbi ugyan felhagyott az átfogó stratégiai megközelítéssel, de amelynek nyomán megkezdődött a globális *Fenntartható Fejlődési Célok*³ kidolgozása és e témakörben a nemzetközi intézményi koordináció felülvizsgálata, megerősítése. Mindeközben a fenntarthatóság szempontjából kritikus jelentőségű olyan témakörökben „önjáró” nemzetközi együttműködési mechanizmusok jöttek létre (világkonferenciák, programok, intézkedési tervek, koordináló intézmények formájában), mint pl. a globális népesedési folyamatok, a társadalmi fejlődés nemzetközi jelentőségű problémái, a nők helyzete és az egyenjogúság. A fenntartható fejlődésnek szentelt sokrétű „riói folyamatban” is a legnagyobb hangsúlyt – így az 1992-ben elfogadott programban, de még egyértelműbben a 2002-ben jóváhagyott cselekvési tervben – a szegénység leküzdése kapta.

A párhuzamosan futó nemzetközi fejlesztési és fenntartható fejlődési együttműködés rendkívül ellentmondásos helyzetet teremtett, s e két folyamat jövőjének konkrét tervezése is egymástól függetlenül kezdődött meg 2013-ban: a Millenniumi Fejlesztési Célok 2015-ös „záróévét” majdan követő új nemzetközi fejlesztési együttműködési program⁴ kialakításával, illetve a közös fenntartható fejlődési célok meghatározásával egy külön nemzetközi munkacsoport keretében⁵. A két folyamat „egyesítéséről” – azaz a szegénység leküzdését, a nemzetközi fejlesztési együttműködés kiszélesítését és a fenntartható fejlődés iránti elkötelezettség megerősítését magában foglaló *egységes és koherens program* szükségességéről⁶ – szóló 2013. szeptemberi politikai megállapodást [UN, 2013] követően 2015 augusztusára elkészült e program tervezete. Emellett 2015 júliusában – továbbra is külön tárgyalási keretben, formálisan külön együttműködési mechanizmusként – megállapodás született a „Fejlesztések Finanszírozása” elnevezésű program folytatásáról [AAAA, 2015], amelynek fő célkitűzése immár együttesen a 2015 utáni fejlesztési és fenntartható fejlődési feladatok végrehajtásának támogatása. (E megállapodás nem csak a közvetlen pénzügyi támogatásokkal foglalkozik, hanem egyebek mellett részletesen kitér a nemzetközi kereskedelmi rendszerrel és az adópolitikákkal kapcsolatos teendőkre.)

³ „Sustainable Development Goals” (SDG-s)

⁴ „Post-2015 Development Agenda”

⁵ Open-ended working group on SDGs (OWG): e munkacsoport társelnökei M. Kamau (Kenya) és Körösi Cs. (Magyarország) voltak

⁶ UN, 2013: „Recognising the intrinsic interlinkage between poverty eradication and promotion of sustainable development, we underline the need for a coherent approach”

A 2030-IG SZÓLÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI PROGRAM LÉNYEGE ÉS KRITIKÁJA

A 2015 utáni időszakra vonatkozó nemzetközi fejlesztési együttműködési program tervezésének informális egyeztetési folyamata tehát 2015. augusztus 2-án lezárult, amikor a többször módosított tervezetet a résztvevő kormánydelegációk konszenzussal jóváhagyták. A tervezet elkészítésekor figyelembe vették az eddig különálló – párhuzamosan tervezett, koordinált, végrehajtott – nemzetközi fejlesztési és fenntartható fejlődési együttműködési folyamatok tapasztalatait. Az új program alapját a Fenntartható Fejlődési Célok alkotják, ill. az azokat részletező, többnyire számszerűsített konkrét célpontok, feladatok⁷. A tervezet címe is ezt tükrözi: „*Világunk átalakítása: a fenntartható fejlődés 2030-ig szóló programja*”⁸ (a továbbiakban: Program avagy „Világunk-2030” elnevezéssel hivatkozunk ezen ENSZ-programra). A tervezet az ENSZ Közgyűlése elé kerül, s az annak magasszintű ülésén résztvevők, azaz a csúcstalálkozóknál résztvevő állam- és kormányfők, ill. más magasrangú vezetők kifejezhetik arról véleményüket, esetleges aggályait, de minden valószínűség szerint azt 2015 szeptember 27-én - módosítások nélkül - egyhangúan elfogadják.

E Program minden társadalomra vonatkozóan határoz meg célokat, feladatokat, s ebben az értelemben ***a Program általános érvényű, „egyetemes” cél- és feladatrendszer tartalmaz,*** de az „otthoni” teendők mellett részletezi azt is, hogy a célok elérésében miként kell támogatni a kevésbé fejlett országokat⁹. Tehát már nem pusztán a korábbi nemzetközi fejlesztési együttműködés folytatásáról van szó, de az ezzel kapcsolatos feladatokat is megjeleníti e globális fenntartható fejlődési program.

A teljesség igénye nélkül kiemeljük az alábbiakban a Program néhány elemét, valamint hivatkozunk a konkrét célok (célpontok) közül néhányra. Az ENSZ-dokumentum egy bevezető részből (Preambulum) és egy Nyilatkozatból (Declaration) áll, mely utóbbi magában foglalja a Fenntartható Fejlődési Célokat és az azokhoz tartozó konkrét célpontokat. (Szögletes zárójelben a nyilatkozat vonatkozó bekezdéseinek sorszámait tüntetjük fel, ill. G-vel és T-vel utalunk a célokra, ill. az azokat részletező konkrét célpontokra a vonatkozó angol szavak kezdőbetűi alapján: Goal, Target; a célpont elérésének határidejét pedig csak akkor tüntetjük fel, ha az eltér 2030-tól.) Minden egyes cél esetében az eléréséhez különösen szükséges, a végrehajtási eszközök körébe tartozónak tekintett – alapvetően a fejlődő országok támogatását célzó – feladatokat is tartalmaz a dokumentum; ezek közül is utalunk néhányra. A jelen elemzés terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé a Program, ill. a Célok tételes áttekintését és értelmezését, de erre feltétlenül szükség lesz a nemzetközi programmal összhangban álló nemzeti célok, célpontok, feladatok meghatározásához.

Az előzmények ismeretében nem meglepő, hogy az általános és konkrét célok többségének megfogalmazása számottevő mértékben – többé-kevésbé hasonló tartalommal és szövegezéssel – már szerepelt pl. az 1992. évi és a 2002. évi globális fenntartható fejlődési programokban [A-21, 1992; WSSD, 2002], ezúttal azonban egy részük esetében ambiciózusabb számszerű célkitűzéseket határoztak meg a tárgyaló felek. Hasonlóképpen a célok eléréséhez rendelt nemzetközi támogatási eszközök mostani tartalma és megszövegezése is a legtöbb esetben a korábbi fejlesztési együttműködési dokumentumokban található rendelkezések, (politikai) kötelezettségvállalások megfogalmazásából indult ki, de – az új

⁷ „Goals and targets”: itt ezekre mint „célokra” és „célpontokra” (esetenként konkrét célpontokra vagy feladatokra) fogunk utalni

⁸ „Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development” (A-2030)

⁹ UN, 2013: „This coherent approach involves working towards a single framework and set of Goals -universal in nature and applicable to all countries, while taking account of differing national circumstances and respecting national policies and priorities.”

fejlesztési támogatási programmal [AAAA, 2015] összhangban – részben egyértelműbb, határozottabb, konkrétabb vállalásokat tükröz.

A 2016-2030-as időszakra vonatkozó új nemzetközi Program részeként az ENSZ-tagállamokat képviselő állam- és kormányfők, ill. az állami delegációk más magasrangú vezetői országaik képviseletében 2015 szeptemberében kinyilvánítják majd **politikai elkötelezettségüket** a Program, ill. annak teljes körű végrehajtása mellett [D2]. Kinyilvánítják továbbá azt a szándékukat, hogy a programban foglalt célok és konkrét célpontok teljesülnek majd minden nép, társadalom és társadalmi csoport számára [D4]. Minden kormánynak a globális célokkal összhangban és a nemzeti körülmények figyelembevételével meg kell határoznia **az adott ország számára saját konkrét céljait, feladataikat** [D55].

A Program elsődleges prioritása **a szegénység és éhínség leküzdése** [G1, G2], azaz konkrétan globális léptékben a mélyszegénység leküzdése [T1.1] és **a nemzeti meghatározások szerint szegénységben élők arányának felére csökkentése** [T1.2], valamint az **éhínség és az alultápláltság leküzdése** [T2.1-2.2]. Ezekkel szorosan összefüggő további célpontok: a mindenki számára a gazdasági **erőforrásokhoz** (földhasználat, természeti erőforrás stb.) való hozzáférés egyenlő jogának biztosítása [T1.4]; olyan **fenntartható élelmiszertermelés és mezőgazdasági gyakorlat** alkalmazása, amely elősegíti az ökológiai rendszerek fennmaradását és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást, a talajminőség javítását [T2.4]. A kapcsolódó nemzetközi fejlesztési együttműködési vetületek sorában meghatározott feladatok: a fejlődő országokban a mezőgazdaság termelőképességének támogatása és a nemzetközi agrárkereskedelmet torzító intézkedések felszámolása [T2.a-b].

Az egészséggel és a jólléttel összefüggésben [G3] fontos konkrét célkitűzés: **a gyermekágyi halálozás arányának csökkentése** [T3.1]; az újszülöttek és az öt éves kornál fiatalabb **gyermekek elhalálozásának teljeskörű megelőzése** (amikor ez egyáltalán megelőzhető) [T3.2]; a **főbb járványos betegségek felszámolása** (AIDS stb.) [T3.3]; a nem járványos betegségekből fakadó **korai halálozás** egyharmadával való csökkentése [T3.4]; további konkrét célpontok a drog- és alkoholfogyasztással, a közlekedési balesetekkel, az egészségkárosító környezeti hatásokkal foglalkoznak [T3.5-9]. A végrehajtás elősegítése kapcsán pedig olyan feladatokról van szó, mint a fejlődő országok számára az alapvető gyógyszerekhez való hozzájutás elősegítése és az egészségügy fejlesztésének támogatása [T3.b-c].

Az oktatás és az élethosszig való tanulás [G4] minden alapvető szintjére megfogalmazott konkrét célpontok mindenkire vonatkoznak, azaz teljeskörű megvalósítást írnak elő [T4.1-5], így pl. azt, hogy **minden fiatalnak megadassék a megfelelő minőségű alap- és középfokú oktatásban való részvétel** és annak elvégzése [T4.1]. Sajátos módon az idősebb korúak körében az írástudatlanság felszámolása helyett csak az a cél szerepel, hogy e körben lényeges mértékben csökkenteni kell az írástudatlanságot [T.4.6]. Külön konkrét célként jelenik meg annak elérése, hogy **minden tanuló elsajátítsa a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ismereteket** [T4.7]. E globális cél kapcsán is megfogalmazódnak a fejlődő országok támogatására vonatkozó teendők [T4.b-c].

Alapvetően **a nők és a lányok bármilyen hátrányos megkülönböztetésének, a velük szembeni erőszak minden formájának felszámolásáról, egyenlőségük biztosításáról, a családjért, az otthonért végzett tevékenységük elismeréséről** [T5.1-5] szól a **nemek közötti teljes egyenlőség** biztosításának szentelt cél [G5], ami továbbá tartalmazza a szexuális és a reprodukciós egészséggel kapcsolatos jogok biztosítását mindenki számára [T5.6]. Az **egyenlőtlenségek** csökkentése – tág értelemben – önálló fenntartható fejlődési célként jelenik meg [G10] és ennek legkonkrétabb célpontja szerint el kell érni a népesség – jövedelmi szintje

szerint – legszegényebb 40%-a számára a jövedelem tartós, az átlagnál nagyobb ütemű emelkedését [T10.1]. A további, meglehetősen általános jellegű célpontok: a diszkriminációmentes, az egyenlőséget erősítő „befogadó” társadalmi körülmények elérése, beleértve az ennek megfelelő migrációs politikát [T10.2-5, T10.7]. Mindezek vonatkozásában is lényeges a fejlődő országok támogatása [T10.6, T10.a-c].

A biztonságos és megfizethető **ivóvíz**, a megfelelő **szanitáció** és higiénia elérhetősége mindenki számára kulcsfontosságú a szegénység leküzdésével, az egészségügyi célok elérésével kapcsolatban is [G6: T6.1-2]. E téren is lényeges a fejlődő országok támogatása [T6.a]. Ezekkel is összefüggésben további konkrét célpontok: mindenhol a **vízminőség** és a **vízhasználat hatékonyságának** javítása, az **integrált vízkészlet-gazdálkodás** és a **vizes ökoszisztémák** védelme [T6.3-6]. A megfizethető és **fenntartható energiaszolgáltatáshoz** való hozzájárulás is az egyik általános érvényű cél [G7: T7.1], de ezzel együtt azt is el kell érni, hogy **a megújuló aránya lényegesen emelkedjen és az energiahatékonyság megkétszereződjön** [T7.2-3]; mindennek érdekében e területen erősíteni kell a nemzetközi kutatási és technológiai együttműködést, valamint a fejlődők támogatását [T7.a-b].

A gazdaság és az ipar fejlesztésének céljait [G8, G9] – a nemzetközi program szerint – a nemzeti sajátosságoknak megfelelő **gazdasági növekedéssel** és a termelékenység növelésével kell elérni [T8.1-2], amely többek között elősegíti a munkahelyteremtést, a teljes foglalkoztatást [T8.3, T8.5] és a környezetpusztítás mérséklését [T8.4]. A konkrét célok között szerepel egyebek mellett a **fenntartható fogyasztásra és termelési eljárásokra** való fokozatos áttérés és ezáltal az erőforrás-hatékonyság javítása [T8.4]. A gazdasági fejlődéshez és a jóléthez is lényeges a megfelelő **infrastruktúrák** létrehozása, a nemzeti körülményektől függően a **fokozott iparosítás**, s ezekkel kapcsolatban is a megfelelő erőforrás-gazdálkodás, a „környezetbarát” **technológiák alkalmazása** és az **innováció** elősegítése [T9.1-5]. A fejlődők támogatása különösen lényeges a gazdasági fejlődéshez kapcsolódó kereskedelem [T8.a], ill. az infrastruktúra, a technológia-fejlesztés és az innováció területén [T9.a-c]. A **fenntartható fogyasztásra és termelésre** való áttérés önálló célként is megjelenik [G12] hivatkozással a 2012-ben jóváhagyott keretprogramra [WSSD, 2012; T12.1], ill. néhány olyan területen a célirányok általános megfogalmazásával, mint (ezúttal is) a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, a **vegyianyagok** helyes kezelése és az életciklus szemléletű **hulladékgazdálkodás** [T12.2, T12.4-5]. Számszerűsített célpontként szerepel a hulladékba kerülő élelmiszerek – egy főre számított – mennyiségének felére csökkentése az időszak végére [T12.3]. E téren a végrehajtási eszközök sorában a fejlődők támogatása mellett említésre méltó a fosszilis tüzelőanyagokkal kapcsolatos „nem hatékony” támogatások felülvizsgálatának előírása [T12.c].

A települések szintjén megvalósítandó fenntartható fejlődési feladatokkal is hosszú ideje foglalkoznak nemzetközi keretekben; az ezzel foglalkozó fenntartható fejlődési cél alapvetően a korábban elhatározott, de csak részben teljesített programok elemein alapul [G11]. Ugyanakkor e Program – a mélyszegénység teljeskörű leküzdéséhez hasonlóan – mindenki számára célozza meg a megfelelő **lakhatáshoz**, az **alapvető szolgáltatásokhoz** való hozzájárulást, a közterek és a közlekedési rendszerek használatának lehetőségét (mindenekelőtt a közcélú közlekedés fejlesztésével) [T11.1-2, T11.7]. Fontos célpont a települési **környezetminőség** javítása és a települések környezetterhelésének csökkentése [T11.3], a fenntartható **településtervezés** és a **regionális területfejlesztés**, a **természeti katasztrófák** hatásainak csökkentése [T11.3, 5, T11.a-b].

Az **éghajlatváltozás** volt egyike azoknak a témaköröknek, amelyek kapcsán nagyon nehezen alakult ki konszenzus, hiszen a „Világunk-2030” program tervezésével párhuzamosan

folytak az új globális klímapolitikai megállapodást előkészítő tárgyalások a vonatkozó ENSZ-egyezmény égisze alatt. Emiatt e cél [G13] alatt csak nagyon általános célpontok szerepelnek, amelyek – konkrétumok nélkül – szorgalmazzák az *alkalmazkodási képességek* megerősítését, a *klímapolitikai intézkedések integrálását* a különböző nemzeti politikákba és az azokkal kapcsolatos *oktatás, tájékozottság* javítását, intézményi kapacitások erősítését [T13.1-3]. A végrehajtással összefüggésben az egyedüli konkrétum az arra a korábbi politikai vállalásra való hivatkozás, amelynek értelmében 2020-ra éves szinten a fejlett országok százmilliárd dolláros támogatási keretet „mozgósítanak” a fejlődők részére [T13.a].

Az *óceánok és tengerek* szennyezésének, az óceánok savasodásának és az ezekből fakadó káros hatások csökkentése [T14.1,3] mellett – az érintett nemzetközi egyezményekkel és létező programokkal összhangban – a vonatkozó fenntartható fejlődés cél [G14] a tengeri és tengerparti ökoszisztémák védelmére [T14.2, 5] és ezzel is összefüggésben a fenntarthatósági követelményeknek megfelelő halászatra [T14.4, 6, 7; T14.b] ad meg többé-kevésbé konkrét célpontokat 2020-2030 közötti céldátumokkal. A *szárazföldi ökológiai rendszerek* esetében [G15] hasonlóképpen azok megőrzése, fenntartható használata a cél: a legáltalánosabb vonatkozásban a *biológiai sokféleség csökkenésének megállítása* [T15.5], ill. külön is előírva az *erdőirtási* tevékenység megfékezését, a hegyvidéki ökoszisztémák megőrzését és a sivatagosodás leküzdését, a *védett fajok kereskedelmének befejezését*, az *özönfajokkal* kapcsolatos problémák megoldását [T15.2-4, 6-8].

A fenntartható fejlődés elveivel, koncepciójával összhangban kell működnie a *társadalmaknak, azok intézményeinek* [G16], s az erre vonatkozó cél – elérendő célpontoként – tételesen feltünteti ennek legfontosabb ismérveit: az erőszakmentességet, a jogállamiságot, a pénzügyi „panamák”, a korrupció és a megvesztegetés leküzdését [T16.1-5], az e célt szolgáló intézményeket és a döntéshozatalban a nyilvánosság részvételét, az információkhoz való hozzáférést, a diszkrimináció elkerülését [T16.6-7, 10; T16.a-b].

Az utolsó, azaz a 17. cél tételesen végigveszi a tágan értelmezett *végrehajtási eszközökre* vonatkozó, számos korábbi programban is már többé-kevésbé fellelhető és csak kisebb részben konkrét, ill. számszerűsített célpontokat, feladatokat, valamint a Program végrehajtását elősegítő *globális együttműködés* megerősítését [G17]. Emellett a nemzetközi program külön fejezetben taglalja a végrehajtási eszközöknek ugyanezen és további elemeit, illetve tovább részletezi a globális együttműködéssel kapcsolatos teendőket. Erre tekintettel az alábbiakban együttesen – azaz egybefűzve a 17. cél alatti és a Nyilatkozat érintett fejezetében megadott egyes pontokat – utalunk végrehajtási, együttműködési célterületekként néhány célkitűzésre, feladatra. A *finanszírozás* kapcsán először a korábban is oly sokszor hivatkozott (politikai) vállalást kell említeni, amely szerint a fejlett országok a GNI 0,7%-át fordítják majd a fejlődő országok támogatására az ODA keretében úgy, hogy 0,15-0,20% jusson a legkevésbé fejlett országok csoportjának [T17.2]. Ezt egészítik ki további (konkrétumok nélküli) célok, rendelkezések a fejlődők támogatására, így a pénzügyi eszközök „mobilizálása”, az adósságok kezelése, a beruházások elősegítése [T17.1, T17.3-5, D69]. A finanszírozási együttműködés kapcsán lényeges szerepe lesz a „Fejlesztések Támogatása” mechanizmus keretében, Addisz Abebában elfogadott új intézkedési programnak, amelyet (hosszas egyezkedések eredményeképpen) a „Világunk-2030” program részének kell tekinteni¹⁰ [D62]. A fenntartható fejlődést szolgáló *technológiai együttműködés* és a fejlődők részére a „környezetbarát” technológiákhoz való hozzájárás elősegítése és tágabb értelemben a Célok eléréséhez a *kapacitásuk erősítése* is fontos, de nem újkeletű célkitűzések [T.17.6-8, T17.9]. A végrehajtás

¹⁰ „... the Addis Ababa Action Agenda, which is an integral part of the 2030 Agenda for sustainable development. The Addis Ababa Action Agenda supports, complements and helps contextualize the 2030 Agenda’s means of implementation targets.”

eszközeinek sorában a legrészletesebb rendelkezések éppen a fenntartható fejlődés számára felettebb lényegesnek tekintett technológiákról, technológiai együttműködésről szólnak és kifejtik annak a *Technológia Támogatási Mechanizmusnak*¹¹ az alapvető működési elveit, szabályait, amelyről elvi szinten már korábban döntés született [D70]. Lényeges és régóta napirenden lévő követelmény a **nemzetközi kereskedelmi rendszer** olyan működése, fejlesztése, ami nem érinti hátrányosan a fejlődő országokat [T17.10-12, D68]. A végrehajtás szempontjából meghatározó jelentőségű feladat annak elérése, hogy a **szakpolitikák összhangban legyenek a fenntartható fejlődéssel** nemzetközi és nemzeti szinten [T17.13-15]. A **kormányközi és a nem-kormányzati, érdekképviseleti szervezetekkel** való hatékony együttműködés elengedhetetlen a Célok eléréséhez [T17.16-17, D60], s ebben az **üzleti szféra** különösen fontos szerepét hangsúlyozza a dokumentum [D67]. A Program végrehajtásának nyomkövetéséhez, értékeléséhez pedig szükség van megfelelő **monitoring és statisztikai rendszerekre**, s e téren is támogatni kell a fejlődőket [T17.18-19].

A Program elfogadását követően **a 2016-ban megkezdődő megvalósítás** hatékonyságának egyik záloga nemzetközi, regionális és nemzeti szinten a célok, a konkrét célpontok, feladatok végrehajtásának rendszeres értékelése, s ehhez **jelzőszámok** (indikátorok) alkalmazása [D72-91]. Nemzetközi viszonylatban a **Fenntartható Fejlődés Magasszintű Politikai Fóruma**¹² felel majd a megfelelő politikai koordinációért [D82-90], a rendszeres értékelésért, amihez információs alapot az ENSZ-tagállamok önkéntesen nyújtandó nemzeti jelentései, az ENSZ szakosított szervezetei által szolgáltatott információk, az ENSZ Főtitkár nevében évenként elkészített Előrehaladási Jelentések, valamint majd a bizonyos rendszerességgel – megfelelő tudományos háttérrel – elkészülő **Globális Fenntartható Fejlődési Jelentések**¹³ biztosítanak.

A nemzetközi program legfontosabb érdeme, hogy hosszú évtizedek után végre kifejezi az eladdig párhuzamosan futó, több vonatkozásban egymásnak ellentmondó **fejlesztési és fenntartható fejlődési tevékenység összevonására, harmonizálásra irányuló szándékot**.

További fontos pozitívum, hogy szemben a korábbi fejlesztési együttműködési programokkal, a „Világunk-2030” program átveszi a fenntartható fejlődési programok **átfogóbb szemléletét** és már nem csak a kevésbé fejlett országokkal kapcsolatos feladatokat tartalmaz, hanem minden ország és régió számára célokat és feladatokat ír elő. Nagyjelentőségű, hogy több mint két évtizeddel az 1992. évi globális program [A-21, 1992] elfogadását követően újra sikerült a világ államainak egy átfogó, mindenkire érvényes, minden társadalom számára fenntartható fejlődési célokat, feladatokat meghatározó új globális programot konszenzussal elkészíteni (és majd remélhetően végre is hajtani).

A Programmal kapcsolatban azonban komoly aggályok is megfogalmazhatók. Mindenekelőtt a megoldani tervezett **kritikus folyamatok, helyzetek okainak, hajtóerőinek feltárása, jelzése és kezelése** nélkül nem várható el egyikük esetében sem a hatásos, tartós megoldás: ez egyaránt igaz a felszámolni kívánt súlyos szociális problémákra (így a mélyszegénység leküzdésére), vagy a globálissá vált környezeti problémákra. Vannak ugyan olyan konkrétabb célpontok, feladatok, a végrehajtást segítő rendelkezések is, amelyek valamilyen mértékben érintenek egyes hajtóerőket, de ezek esetében sem világos, hogy megvalósításuk milyen módon, milyen mértékben – ha egyáltalán – járulna hozzá az érintett,

¹¹ Technology Facilitation Mechanism

¹² High Level Political Forum on Sustainable Development (HLPF): a 2012 után létrehozott testület, amely az ENSZ ECOSOC égisze alatt működik. E testület elődje volt az 1992 után megalakult ENSZ Fenntartható Fejlődési Bizottság (UN CSD).

¹³ Global Sustainable Development Report: e jelentések elkészítésének módját, intézményi hátterét feltehetően majd többé-kevésbé az IPCC mintájára tervezik meg.

különösen kritikusnak tekinthető probléma megoldásához, az azzal kapcsolatos célok eléréséhez.

A fejlesztési és a fenntartható fejlődési megközelítések, célok egy programba való összevonása csak **részleges harmonizálást** eredményezett: az eddigi két különálló együttműködési folyamat közötti ellentmondások ezúttal egy program keretében jelennek meg. Ennek legtipikusabb példája az egyfelől az elsősorban „klasszikus” gazdasági növekedést előtérbe állító cél, másfelől pedig természeti környezetünk megóvását és ezzel összhangban a fenntartható fogyasztásra és termelésre (mintázatokra) való áttérést jelző politikai akarat és cél. A Programban említett „szétválasztás” – azaz a gazdasági növekedés és az környezetpusztítás szétválasztása – eddig sem vezetett el a globális környezetterhelés abszolút értelemben vett csökkenéséhez, hanem legfeljebb e terhelés növekedési ütemének szerény mértékű lassítását eredményezte.

Bár a Program többször is hangsúlyozza a célok és konkrét célpontok közötti **összefüggések fontosságát**, mégis a tervezet súlyos hiányossága, hogy nem utal az egyes céloknál, illetve célpontoknál arra, hogy azok nem kellően körültekintő elérése milyen más célok elérését veszélyeztetheti, ill. azok elérése milyen más feltételek, ill. célok teljesülését feltételezi.

Az hogy a Program valóban megfelelően szolgálja-e a fenntartható fejlődés ügyét és segíti e téren a nemzetközi együttműködést, majd csak annak végrehajtása folyamatában fog kiderülni: feltéve, hogy létrejön egy precíz és transzparens monitoring rendszer, valamint alapvetően attól függően, hogy az egyes nemzetek mennyire hatékonyan veszik át a nemzetközi program célkitűzéseit, készítik el és valósítják meg a nemzetközi programmal összhangban álló saját programjaikat, s képesek lesznek-e együttműködni a csak közösen elérhető célok és megoldható feladatok teljesítésében.

HIVATKOZÁSOK

- A-21, 1992: **Agenda 21** (Feladatok a 21. századra). Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Rio de Janeiro
- A-2030, 2015: **Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development**
- AAAA, 2015: Addis Ababa Action Agenda on **Financing for Development**
- Faragó T., 2013: A **nemzetközi fejlesztési együttműködés céljai és a fenntartható fejlődési célok**. Statisztikai Szemle, 91:8-9, 823-841.
http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/statszemle/201308-09_823.pdf
- Faragó T., 2012: A **fenntartható fejlődéssel foglalkozó nemzetközi együttműködés** négy évtizede. Külügyi Szemle. 2012:3, 189–211. <http://kki.gov.hu/kulugyi-szemle-2012-3>
- FfD, 2002: Monterrey Consensus on **Financing for Development**, UN
- Gömbös E. (szerk.), 2008: Globális kihívások, **Millenniumi Fejlesztési Célok** és Magyarország. Magyar ENSZ Társaság. Budapest
- Paragi B., Szent-Iványi B., Vári S., 2007: **Nemzetközi fejlesztési segélyezés**. TeTT Consult Kft. Budapest
- Simai M., 2005: **Fejlesztélméletek** és realitások. In: Gömbös E. (szerk.): A nemzetközi fejlesztési együttműködés a XXI. században. Magyar ENSZ Társaság. 111–124.
- UN, 1945: Az **Egyesült Nemzetek Alapokmánya**.
<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>

UN, 1961: UNGA Resolution 1710 (XVI). United Nations *Development Decade*. A programme for international economic co-operation

UN, 1986: UNGA Resolution 41/128. Declaration on the *Right to Development*

UN, 2000: UN *Millennium Declaration*

UNCSD, 2012: “*The Future We Want*”, Final Report of the United Nations Conference on Sustainable Development. Rio de Janeiro

UN, 2013: *Special Event 25 September 2013*: Outcome Document

WSSD, 2002: *Johannesburg Plan of Implementation*